

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-51>

УДК 338.24:[330.567.22]

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМАТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

APPLICATION OF THE SYSTEMATIC APPROACH TO JUSTIFICATION OF THE ESSENCE OF THE STATE REGULATION SYSTEM OF HOUSEHOLDS' SAVINGS

Лозиченко Олександр Миколайович

кандидат економічних наук, докторант,
Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4623-4227>

Lozychenko Oleksandr

HE «Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University»

У статті поглиблено теоретичні положення обґрунтування сутності системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Це було реалізовано через детальний розгляд методологічних положень системного підходу та подальшого їх застосування до вивчення окресленого виду державного регулювання. З'ясовано, що саме використання такого підходу дозволяє комплексно розглянути всі процеси впливу органів державної влади на економічну поведінку домогосподарств. Зміст системного підходу досліджено через аналіз сутності категорії «система», аналізу сформованих у науковій літературі підходів до розгляду природи системного підходу як окремого об'єкта пізнання. Важлива увага приділена вивченню також сутності державного регулювання заощаджень домогосподарств, що дало можливість обґрунтувати у підсумку сутність системи такого регулювання.

Ключові слова: заощадження, домогосподарства, система, державне регулювання, державне регулювання заощаджень домогосподарств, система державного регулювання.

Households' savings play an important role in the national economy development, namely: it is these entities that can form significant amounts of investment and credit resources that they create in the system of financial institutions, attracting temporarily free funds from citizens of the country. State regulation is an important component of influencing the transformation of funds of economic entities into investment and credit resources through the financial mediation system in the country. The level of the accumulated households' funds and the desire to provide these funds to financial institutions for temporary disposal also depends on the effectiveness of such regulation. Accordingly, the issues of building an effective system of this regulation are relevant and require research. The purpose of the article is to deepen theoretical provisions of the formation, functioning and transformation of the state regulation system of savings in Ukraine. In the article, theoretical provisions of the essence substantiation of the state regulation system of households' savings are deepened. This was implemented through a detailed consideration of methodological provisions of the systematic approach and their further application to the study of the outlined type of state regulation. It was found that it is the application of this approach that allows to comprehensively consider the influence in the whole of public authorities on economic behavior of households. The content of the systematic approach is investigated through the analysis of the essence of the category "system", the analysis of the approaches formed in the scientific literature to consider the nature of the systematic approach as a separate object of cognition. Important attention is also paid to the study of the essence of state regulation of households' savings, which made it possible to substantiate the essence of this regulation system – a set of components that interact with each other, form a single space of regulations, which arise due to the influence of state authorities, local self-government bodies on economic behavior of households to form their own, temporarily free financial resources, which are not used for current consumption, but are saved to be used in the future.

Keywords: savings, households, system, state regulation, state regulation of households' savings, state regulation system.

Постановка проблеми. Заощадження домогосподарств відіграють важливу роль у розвитку національної економіки. саме ці суб'єкти мають здатність формувати значні обсяги інвестиційних, кредитних ресурсів, які створюють у системі фінансових установ, залучаючи тимчасово вільні кошти громадян країни. Проте залучення таких ресурсів відбувається не стихійно, а в результаті формування сприятливого економічного середовища для розвитку всієї фінансової системи, особливо банківських і небанківських фінансових установ. Саме тому в переважній більшості випадків органи державної влади, намагаючись залучити якомога більші кошти домогосподарств до системи національного господарства, використовують весь спектр економічних інструментів для впливу на ощадну поведінку цих суб'єктів господарювання.

Державне регулювання є важливою складовою впливу на процеси трансформації коштів економічних суб'єктів на інвестиційні та кредитні ресурси через систему фінансового посередництва в країні. Від ефективності такого регулювання залежить і рівень акумульованих коштів домогосподарств, бажання надавати такі кошти в тимчасове розпорядження фінансовим установам. Відповідно питання побудови дієвої системи такого регулювання є актуальними та потребують дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості здійснення державного регулювання розглянуті в наукових працях Л. С. Головка, М. О. Горинь, Л. І. Дідківська, О. О. Кундицький, О. С. Сенишин та ін.

Детальний розгляд сутності та методологічної конструкції системного підходу здійснено в своїх роботах такими науковцями: Л. фон Берталанфі, П. М. Грицюм, М. В. Дубина, О. В. Кустовська, Л. Й. Петришин, І. О. Ревак, К. Уотт, А. Холл та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні напрацювання вчених у напрямку вивчення процесів формування та залучення до національної економіки фінансових ресурсів домогосподарств, ці питання залишаються актуальними, оскільки з теоретико-методологічного погляду недостатньо обґрунтованою залишається система державного регулювання заощаджень домогосподарств, розгляду такого регулювання як цілісного об'єкта пізнання, який функціонує у стохастичному економічному середовищі й постійно змінюється під впливом насамперед екзогенних факторів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення теоретичних положень формування, функціонування та трансформації системи державного регулювання заощаджень в Україні на основі застосування системного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Почнемо дослідження з обґрунтування сутності системного підходу як магістрального методу пізнання макроекономічних систем. Використання цього підходу дозволить максимально чітко, логічно та послідовно розкрити теоретичні положення функціонування системи державного регулювання заощаджень.

Розглянемо детальніше сутність системного підходу та особливості його використання у сфері економічної науки. Для цього переставимо декілька наукових концепцій трактування змісту зазначеного підходу, що відображено на рис. 1.

Таким чином, аналізуючи представлені концепції до розгляду природи системного підходу, можна констатувати, що такий підхід полягає в розгляді певного досліджуваного об'єкта або явища як складної системи, якій притаманні системні властивості, які в сукупності визначають її системну сутність.

Системний підхід сьогодні дуже поширений метод дослідження особливо складних систем, які можливо лише уявити, представити, оскільки їм притаманний загальний, комплексно нематеріальний вигляд. До таких систем прийнято відносити всі соціальні системи, суспільство загалом також можна розглядати як складну систему відносин між різними його учасниками. Системний підхід є універсальним засобом пізнання, що зумовлено можливістю використання його методології для реалізації досліджень у межах різних наук. В економіці застосування цього підходу вже є традиційним та досить поширеним серед учених, які вивчають господарські процеси, об'єкти, яким притаманна складна структура, наявність значної кількості складових.

Відповідно, в напрямку пізнання сутності та особливостей здійснення державного регулювання різних за своєю природою об'єктів сьогодні науковці досить часто використовують системний підхід. Важливу роль цей метод пізнання відіграє у процесі дослідження змісту державного регулювання економічних систем. У науковій літературі сьогодні також є різні підходи до трактування сутності системи такого регулювання.

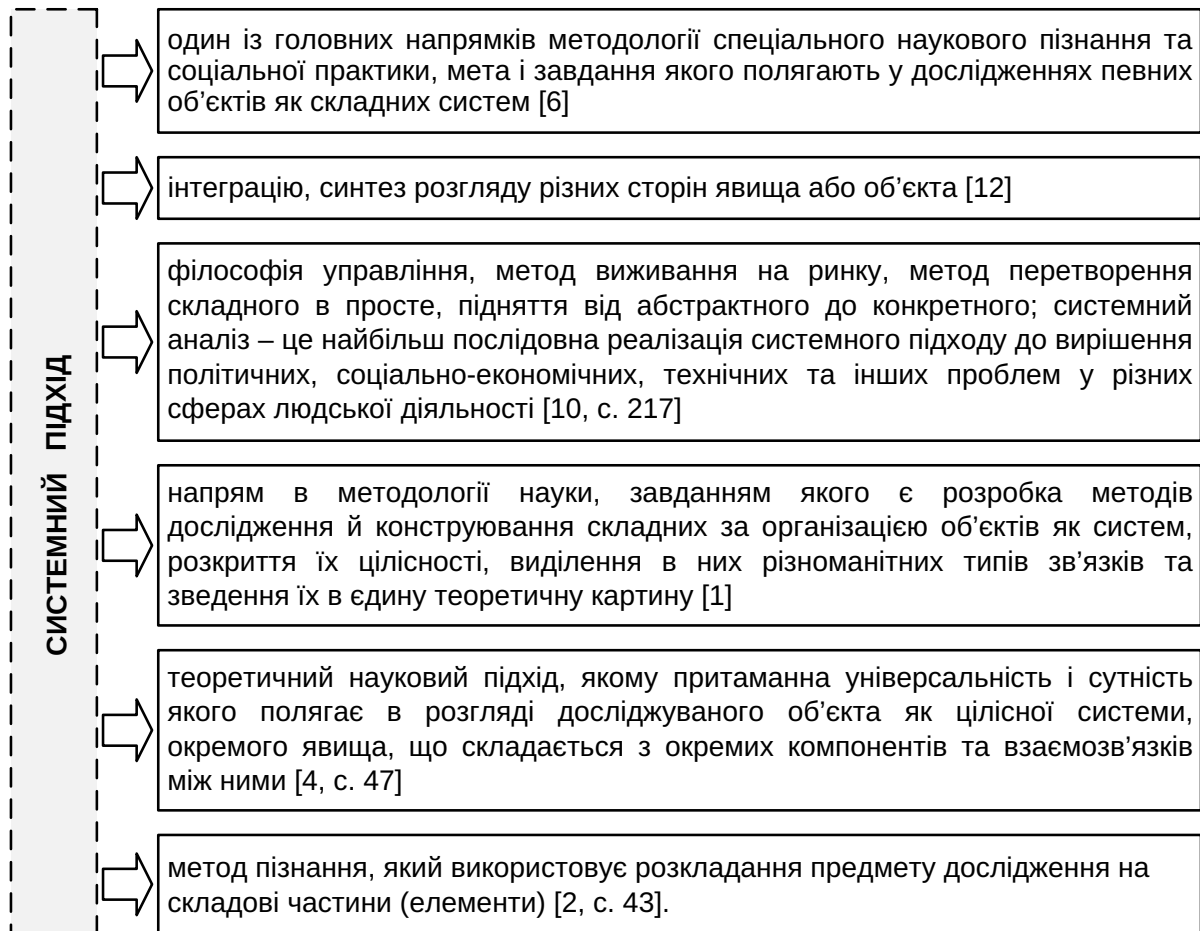

Рис. 1. Наукові концепції розгляду сутності системного підходу

Джерело: систематизовано автором на основі [11, с. 188; 5, с. 38]

Наприклад, О. С. Сенишин, М. О. Горинь, О. О. Кундицький зазначають, що система державного регулювання економіки у широкому розумінні – це сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які систематично ініціюють, запроваджують і здійснюють у соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях у державі для забезпечення умов ефективного функціонування і розвитку економічної системи [9, с. 12].

Л. І. Дідківська і Л. С. Головка визначають державне регулювання економіки як систему заходів для здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки та всього суспільства [3, с. 22].

Враховуючи методологічні положення системного підходу, можна стверджувати, що державне регулювання економіки можна розглядати як складну систему відносин, які вини-

кають між різними економічними суб'єктами в процесі їхньої господарської діяльності. За своєю природою зазначений вид регулювання є складним об'єктом дослідження, оскільки віддзеркалює процеси регулювання розвитку окремих галузей та сфер господарства, територій країни, окремих категорій громадян. Усі окреслені напрямки повинні бути гармонійно поєднані, оскільки лише за такої умови система державного регулювання економіки дійсно може бути ефективною та дієвою з позиції розвитку національного господарства.

Відповідно у сфері регулювання заощаджень домогосподарств органи державної влади сьогодні відіграють важливу роль, стимулюючи формування моделі ощадної поведінки у громадян, або навпаки, формуючи умови для споживання. У всіх розвинутих країнах питання фінансового забезпечення громадян досить уважно регламентуються органами державної влади, оскільки будь-які непередбачувані процеси у використанні домогосподарствами власних фінансових

Таблиця 1

Наукові підходи до розгляду сутності категорії «система»

Сутність підходу	Автор, джерело
Система – множина взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих, системно-взаємодіючих елементів, що відокремлені від середовища і водночас взаємодіють із ним як єдине ціле.	Петришин Л. Й. [7, с. 95]
Система – множина взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, яка відокремлена від середовища і водночас взаємодіє з ним як єдине ціле.	Караман О. Л [5]
Система – комплекс елементів, що перебувають у взаємодії.	Л. фон Бертоланфі [11]
Система – це взаємодіючий інформаційний механізм економічної діяльності підприємства, що характеризується багатьма причинно-наслідковими взаємодіями.	К. Уотт [13]
Система – це порядок, зумовлений цілеспрямованим розміщенням усіх складових у певній ієрархії або логічному підпорядкуванні; динамічна, самоорганізуюча, багатофункціональна структура, усі компоненти якої взаємодіють та зумовлюють синергетичний ефект, спрямований на досягнення позитивного результату.	Ревак І. О. [8, с. 55]

Джерело: систематизовано автором

ресурсів можуть призводити потенційно до складних економічних наслідків загалом для країни, насамперед для рівня її економічної стабільності.

У межах статті для поглибленого опису системних властивостей здійснення державного регулювання заощаджень домогосподарств, таке регулювання будемо розглядати як системний та перманентний вплив органів державної влади на функціонування домогосподарств з метою створення умов для формування у цих економічних суб'єктів тимчасово вільних фінансових ресурсів, якими вони мають право вільно розпоряджатися.

Проведемо тепер дослідження сутності та особливостей функціонування саме системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Для цього передусім проаналізуємо основне поняття системного підходу – категорію «система». У табл. 1 представлені окремі наукові підходи до розуміння сутності цієї універсальної наукової дефініції.

Таким чином, оперуючи представленими в табл. 1 науковими підходами до розгляду змісту категорії система та враховуючи зміст дефініції «державне регулювання заощаджень домогосподарств», можна сутність системи такого регулювання розглядати так: сис-

тема державного регулювання заощаджень домогосподарств – сукупність компонентів, які виникають у результаті впливу органів державної влади, місцевого самоврядування на економічну поведінку домогосподарств з метою формування в них власних, тимчасово вільних фінансових ресурсів, які не використовуються для поточного споживання, а зберігаються для використання в майбутньому.

Висновки. У статті проведено ґрунтовний аналіз теоретичних положень функціонування та трансформації системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Для цього використано методологічні положення системного підходу. На основі детального аналізу сутності окресленого підходу, що реалізовано, зокрема, і через розгляд змісту категорії «система», конкретизовано зміст зазначеної системи: система державного регулювання заощаджень домогосподарств – сукупність компонентів, які виникають у результаті впливу органів державної влади, місцевого самоврядування на економічну поведінку домогосподарств з метою формування в них власних, тимчасово вільних фінансових ресурсів, які не використовуються для поточного споживання, а зберігаються для використання в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Грицюк П. М., Джоші О. І., Гладка О. М. Основи теорії систем управління : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. 272 с.

3. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки : навч. посіб. перероб. Київ : Знання-Прес, 2002. 214 с.
4. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 666 с.
5. Караман О. Л. Теорія і методика соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2013. 570 с.
6. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : Курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.
7. Петришин Л. Й. Системний підхід як методологічна основа наукового дослідження та моделювання. *Системний підхід у сучасних педагогічних дослідженнях в Україні* : монографія / за ред. С. Я. Харченка. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. С. 89-119.
8. Рєвак І. О. Інтелектуальний потенціал у системі економічної безпеки України: проблеми теорії та практики : монографія. Львів : ЛДУВС, 2015. 415 с.
9. Сенишин О. С., Горинь М. О., Кундицький О. О. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 334 с.
10. Томчук О. Ф., Кафлевська С. Г. Системний аналіз як метод ухвалення і обґрунтування рішень. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 3 (69). Том 2. С. 217–222. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/6276.pdf>
11. Bertalanfy L. von. *General system theory. Foundations, development applications*. N.Y. : Braziller, 1969. 483 p.
12. Hall A. D. *A methodology for systems engineering*. Princeton, 1962. 346 p.
13. *Systems analysis in ecology* / Ed. By Kenneth E. F., Watt. N.Y, London : Accad. Press, 1996. 710 p.

REFERENCES:

1. Honcharenko S. U. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid, 376 p.
2. Hrytsiuk P. M., Dzhoshi O. I., Hladka O. M. (2021) *Osnovy teorii system upravlinnia* [Fundamentals of the theory of control systems]. Rivne: NUVHP, 272 p.
3. Didkivska L. I., Holovko L. S. (2002) *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of the economy]. Kyiv: Znannia-Pres, 214 p.
4. Dubyna M. V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi instytutu doviry: teoriia, metodologhiia, praktyka* [Mechanism of financial services market development based on the institution of trust: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU, 666 p.
5. Karaman O. L. (2013) *Teoriia i metodyka sotsialno-pedahohichnoi roboty z nepovnoolitnyny zasudzhenyymy v penitentsiarnykh zakladakh Ukrainy* [Theory and methods of socio-pedagogical work with juvenile convicts in penitentiary institutions of Ukraine]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.05. Luhansk, 570 p. (in Ukrainian)
6. Kustovska O. V. (2005) *Metodologhiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzhen: Kurs lektsii* [Methodology of the system approach and scientific research: Course of lectures]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 124 p.
7. Petryshyn L. Y. (2016) Systemnyi pidkhid yak metodologichna osnova naukovoho doslidzhennia ta modeliuвання [The systematic approach as a methodological basis of scientific research and modeling]. In S. Ya. Kharchenka (Ed.). *Systemnyi pidkhid u suchasnykh pedahohichnykh doslidzhenniakh v Ukraini* [Systematic approach in modern pedagogical research in Ukraine]. Starobilsk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», pp. 89–119. (in Ukrainian)
8. Revak I. O. (2015) *Intelektualnyi potentsial u systemi ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: problemy teorii ta praktyky* [Intellectual potential in the system of economic security of Ukraine: problems of theory and practice]. Lviv: LDUVS, 415 p.
9. Senyshyn O. S., Horyn M. O., Kundyskyi O. O. (2014) *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of the economy]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 334 p.
10. Tomchuk O. F., Kaflevska S. H. (2012) Systemnyi analiz yak metod ukhvalennia i obgruntuвання rishen [System analysis as a method of making and justifying decisions]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Serii: Ekonomichni nauky – Collection of Scientific Works of VNAU. Series: Economic Sciences*, no. 3 (69), vol. 2, pp. 217–222. Available at: <http://repository.vsau.org/getfile.php/6276.pdf>.
11. Bertalanfy L. von (1969) *General system theory. Foundations, development applications*. N.Y.: Braziller, 483 p.
12. Hall A. D. (1962) *A methodology for systems engineering*. Princeton, 346 p.
13. Kenneth E. F., Watt (ed.) (1996) *Systems analysis in ecology*. N.Y, London: Accad. Press, 710 p.